

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРОЕКТАМИ

У статті представлено результати педагогічного експерименту підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами.

Ключові слова: підготовка, менеджер освіти.

Постановка проблеми. Проектна діяльність у галузі освіти все більше набуває значення невід'ємної складової навчально-виховного процесу. Модернізація системи управління освітою за Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 р.р. передбачає перехід до програмно-цільового управління, за яким здійснення управлінських функцій відбувається шляхом упровадження проектів, що в комплексі становлять державні програми, і спрямовані на вирішення низки проблем.

Сучасні менеджери освіти діють в умовах кардинальних змін у суспільстві, що вимагає від них нових підходів до управління закладами освіти. Недостатня розробленість проблем щодо умов підготовки професійного менеджера освіти, підготовка до здійснення менеджерської діяльності, низький рівень наукової організації праці детермінують цілу низку труднощів і відхилень в управлінській діяльності менеджерів освіти.

Теоретична нерозробленість означеної проблеми, відсутність науково-обґрунтованого підходу щодо підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами, а також нагальна потреба новітніх методик професійного навчання у системі вищої освіти визначили вибір теми дослідження "Підготовка менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами".

Аналіз досліджень і публікацій. Досліджуючи термінологію освітнього менеджменту зарубіжних (О. Сардак, В. Розанова, О. Виханського, Т. Серджіованні, М. Барлінгейма, Ф. Кумза, П. Тарстона, Р. Старрата, А. Бреннена, М. Генсона та ін.) та вітчизняних (Л. Балабанової, Б. Гаєвського, З. Магдач, Л. Карамушки, Л. Кравченко, Н. Коломінського, В. Крижко, О. Мармази, І. Мороз та ін.) науковців було зроблено висновок, що "менеджер освіти" – це фахівець, професійна діяльність якого передбачає прийняття управлінських рішень у межах посадової компетенції, що спрямовані на ефективне функціонування і розвиток освітніх закладів. Структуру діяльності менеджера освіти науковці (Е. Березняк, В. Бондар, М. Веселов, Л. Даниленко, Ю. Конаржевський, М. Кондаков, Л. Кравченко, О. Мармаза, В. Маслов, Н. Островерхова, Л. Пермінова, М. Поташнік, І. Раченко, Т. Сорочан, М. Сунцов, П. Фролов, П. Худоминський, Р. Шакуров, Т. Шамова та ін.) досліджували у різних аспектах. Так, В. Маслов діяльність менеджера освіти розглядає як управління освітнім процесом, адміністративну і фінансово-господарську, викладацьку, дослідно-пошукову, комунікативну та творчу діяльності [7, с. 59]. Інші вчені (Л. Даниленко, Л. Карамушка та ін.) до структури управлінської діяльності відносять: бачення стратегії та розвитку, керівництво і моніторинг освітнього процесу, мотивацію та управління персоналом, управління розвитком та фінансами, внутрішню та зовнішню мотивацію [8, с. 20-22]; Р. Вдовиченко у структурі управлінської діяльності виділяє такі компоненти: контроль-аналітичний, прогнозуючий, маркетинг освітніх послуг, інформаційний, фінансовий, менеджерський, викладацький, господарський, діагностичний, суспільно-громадський, економічний, дослідницький та ін. [2, с. 193]. Проте, стандартом професійної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу передбачено виконання чотирьох функцій: бачення стратегії та розвитку, керівництво та моніторинг освітнього процесу, мотивація та управління персоналом, управління розвитком та фінансами, внутрішня та зовнішня комунікація [4, с. 58].

Отже, професійно-управлінська діяльність менеджерів освіти – це процес забезпечення реалізації місії освітнього закладу та основних завдань його ефективного функціонування і розвитку.

Проведений аналіз наукових досліджень з проблем підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами дозволяє узагальнено представити погляд науковців (Є. Березняка, В. Бондаря, М. Виноградського, В. Волкова, І. Герчикова, Й. Завадського, Б. Кобзаря, Ю. Конаржевського, М. Кондакова, А. Кредісова, М. Кривко, І. Ладанова, А. Мардас, В. Маслова, В. Пікельної, М. Поташніка, Н. Пушкарьова, О. Романовського, Л. Сергеева, Н. Сумського, В. Тарасова, П. Худоминського, Р. Шакурова, Т. Шамової та ін.), які вважають, що для підготовки нової генерації управлінських кадрів, здатних здійснювати науково-дослідні та експериментальні роботи, втілювати педагогічні інновації, досконало володіти основами педагогіки і психології, а також новітніми досягненнями у цих галузях знань, спроможних використовувати закони діалектики для обґрунтування тих чи інших явищ у педагогічній практиці, необхідні глибокі знання щодо специфіки їх навчання.

Відомі вчені (В. Берека, Л. Влодарска-Зола, Л. Гелюх, Г. Закорченна, Л. Кравченко, Н. Романенко, Т. Сорочан та ін.) визначають такі організаційно-методичні умови професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти в магістратурах вищих педагогічних навчальних закладів: формування змісту підготовки на основі інноваційності та постійного його оновлення в контексті сучасних освітніх реформ, модульної організації і раціонального добору та дозування навчального матеріалу відповідно до останніх досягнень у сферах управлінських технологій з менеджменту; професійно-діяльнісне й інтегративне спрямування на професійну управлінську діяльність, цільову установку на індивідуальний та наскрізний принципи її планування; підвищення самоконтролю і самокорекції навчальних досягнень магістрантів і перерозподілу навчального матеріалу у змісті

дисциплін з тенденцією до збільшення його питомої ваги на самостійну позааудиторну підготовку. Використання методів, засобів і форм навчання, на думку вчених, має ґрунтуватися на впровадженні комплексного підходу, що забезпечується органічним поєднанням у навчальному процесі традиційних та інноваційних організаційно-педагогічних форм навчання. Крім того, структура і зміст навчально-методичного комплексу дисциплін управлінського циклу передбачають наявність підручників, посібників, дидактичних матеріалів на електронних та паперових носіях, їх комплексне використання за принципом взаємного доповнення [1; 3; 5; 6; 9; 10 та ін.].

Також учені (В. Берека, Л. Гризун, Л. Даниленко, Л. Карамушка, Т. Качеровська, Л. Кравченко, М. Кривко, Н. Романенко, Т. Сорочан та ін.) визначають, що основними напрямками прогностичного розвитку системи фахової підготовки майбутніх менеджерів освіти є: приведення державних освітніх стандартів з підготовки менеджерів освіти у відповідність до європейських вимог і Болонської конвенції; розвиток допрофесійної і післядипломної освіти в цілісній системі неперервної фахової підготовки як такої, що ще не досягла належного рівня становлення; використання в процесі фахової підготовки особистісно орієнтованих інноваційних технологій; залучення магістрів до системної практичної діяльності через проходження безперервної практики; кадрове забезпечення системи неперервної фахової підготовки через систему вищої професійної освіти (аспірантуру, докторантуру); науково-дослідницький і науково-методичний супровід процесу педагогічної освіти.

Отже, проблема підготовки менеджерів освіти в Україні залишається й досі актуальною, оскільки ще не знайшла достатнього висвітлення у наукових доробках учених. Загалом, можна стверджувати, що професійна підготовка вченими ототожнюється із процесом швидкого формування спеціальних знань, умінь і навичок з метою формування готовності до професійної діяльності.

Мета статті. Представити результати педагогічного експерименту з підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами.

Виклад основного матеріалу. На початку експерименту було проведено дослідження рівня підготовленості менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами, яке показало низький рівень (48,56% ЕГ і 51,18% КГ) підготовленості менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами, тоді як високий рівень виявлено лише у 0,41% менеджерів освіти ЕГ і 0,39% КГ; достатній рівень – у 11,52% ЕГ і 12,21% КГ, базовий – у 39,51% ЕГ і 36,22% КГ.

На підставі аналізу теоретико-методологічних положень щодо підготовки менеджерів освіти, а також основ управління проектами і соціально-педагогічного проектування було розроблено експериментальну модель підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами (див. рис. 1) та охарактеризувати рівні підготовленості менеджерів освіти до зазначеної діяльності (високий, достатній, базовий, низький).

Для досягнення ефективності підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами були визначені такі педагогічні умови: забезпечення розвитку професійно важливих якостей менеджерів освіти спрямованих на ефективне здійснення управління соціально-педагогічними проектами; забезпечення мотивації менеджерів освіти до проектно-орієнтованого управління в галузі освіти; створення банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення аудиторної і самостійної роботи менеджерів освіти. Також слід зазначити, що успішність процесу підготовки залежала від вдалого застосування відповідних принципів і підходів, а саме: загальнопедагогічних (науковості, системності і послідовності, гармонізації процесу навчання, цілісності, доступності, наочності, мотивації, активної особистості, індивідуалізації навчання, практичної спрямованості тощо), андрагогічних (врахування особливостей навчання дорослих: їхню самостійність, вмотивованість, активність тощо), акмеологічних (обґрунтування технологій розвитку професіоналізму, сприяння досягненню найвищого рівня професійної творчості і самореалізації у професійній діяльності) принципів і діяльнісного, компетентнісного, кластерного, акмесинергетичного підходів.

Зазначена модель побудована за принципом поетапного формування підготовленості менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами. Для кожного з чотирьох етапів – інформаційно-когнітивного, репродуктивного, діяльнісно-креативного та адаптивно-оцінювального – були визначені навчальні цілі, методи і форми. Усі етапи були реалізовані в процесі вивчення елективного курсу "Основи управління соціально-педагогічними проектами". Загальна кількість годин, що відводилась на вивчення елективного курсу складала 72 години, з них на самостійну роботу слухача відводилося 36 годин.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ:

- забезпечення розвитку професійно важливих якостей менеджерів освіти спрямованих на ефективне здійснення ними управління соціально-педагогічними проектами;
- забезпечення мотивації менеджерів освіти до проектно-орієнтованого управління в галузі освіти;
- створення банку інформаційно-методичних ресурсів для забезпечення аудиторної і самостійної роботи менеджерів освіти

ПІДГОТОВЛЕНІСТЬ

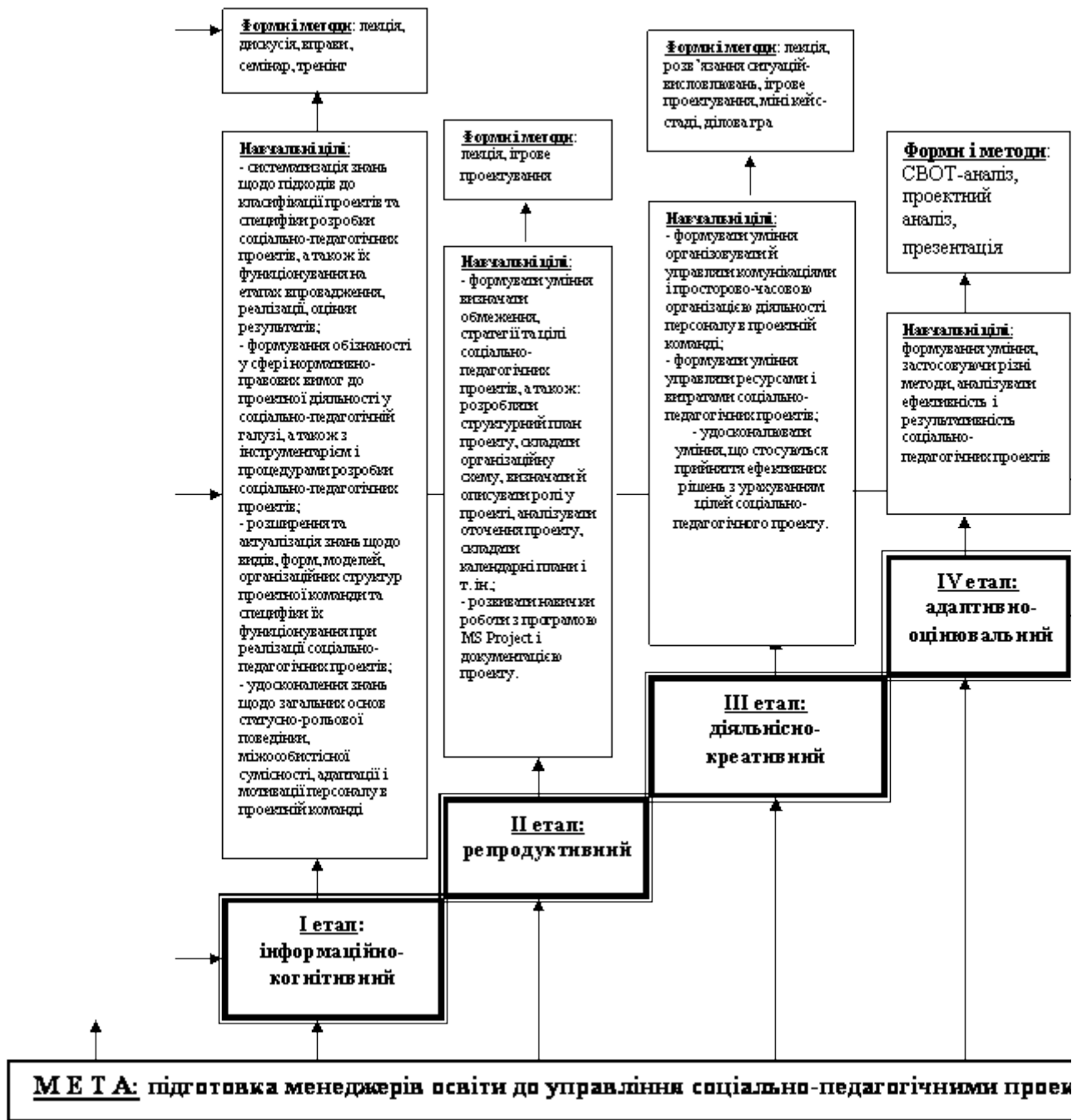

Рис. 1. Модель підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами

Так, на інформаційно-когнітивному етапі вирішувалися такі навчальні цілі:

- систематизація знань щодо підходів до класифікації проектів та специфіки розробки соціально-педагогічних проектів, а також їх функціонування на етапах запровадження, реалізації та оцінки результатів;
- формування обізнаності у сфері нормативно-правових вимог до проектної діяльності у соціально-педагогічній галузі, а також з інструментарієм і процедурами розробки соціально-педагогічних проектів;
- розширення та актуалізація знань щодо видів, форм, моделей, організаційних структур проектної команди та специфіки їх функціонування при реалізації соціально-педагогічних проектів;
- удосконалення знань щодо загальних основ статусно-рольової поведінки, міжособистісної сумісності, адаптації і мотивації персоналу в проектній команді.

На цьому етапі було проведено лекції "Управління соціально-педагогічними проектами як науковий феномен", "Правові та організаційно-психологічні механізми управління соціально-педагогічними проектами" та практичні заняття "Проблеми, переваги та перспективи управління соціально-педагогічними проектами", "Нові" та "старі" члени команди проекту", "Найкращий член команди...", "Міжособистісна сумісність у проектній команді" у різноманітних формах: лекція, дискусія, вправи, семінар, тренінг.

Реалізація репродуктивного етапу передбачала формування умінь визначати обмеження, стратегії та цілі соціально-педагогічних проектів, розробляти структурний план проекту, складати організаційну схему, визначати й описувати ролі у проекті, аналізувати оточення проекту, складати календарні плани і т. ін.; розвиток навичок роботи з програмою MS Project і документацією проекту. Формування відповідних умінь та навичок відбувалося під час лекційних "Технологія розробки соціально-педагогічних проектів", "Управління часом проекту" та практичних занять "Етап планування проекту, як основа розробки проекту", "Оточення проекту і графіки планування", які проводились у формі ігрового проектування.

Діяльнісно-креативний етап визначився вирішенням таких цілей:

- формувати уміння організовувати й управляти комунікаціями і просторово-часовою організацією діяльності персоналу в проектній команді;
- формувати уміння управляти ресурсами і витратами соціально-педагогічних проектів;
- удосконалювати уміння, що стосуються прийняття ефективних рішень з урахуванням мети соціально-педагогічного проекту.

Вони були реалізовані під час низки практичних занять "Управління ресурсами і витратами проекту", "Управління конфліктами і комунікаціями у проекті", "Керівник проектної команди прийняв рішення...", які проводилися у формах ігрового проектування, ділової гри, міні кейс-стаді, розв'язання ситуацій-висловлювань.

Головною навчальною метою адаптивно-оцінювального етапу було формування умінь аналізувати ефективність і результативність соціально-педагогічних проектів, застосовуючи різні методи. Цю мету було досягнуто під час практичних занять з тем "Аналіз ефективності та результативності соціально-педагогічного проекту" і "Презентація розробленого соціально-педагогічного проекту", під час яких слухачі навчилися робити СВОТ-аналіз, проектний аналіз і розробляти презентацію.

Після завершення елективного курсу було проведено повторне оцінювання рівнів підготовленості менеджерів освіти експериментальної і контрольної груп до управління соціально-педагогічними проектами. Динаміка змін щодо підготовки менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами вивчалася нами за визначеними компонентами, показниками і рівнями їх прояву. Так, на прикінцевому етапі експериментального дослідження високий рівень підготовленості до управління соціально-педагогічними проектами показали 25,92% менеджерів освіти ЕГ (було 0,41%) і 11,42% КГ (було 0,39%), достатній – 42,39% ЕГ (було 11,52%) і 22,83% КГ (було 12,21%). Зменшення кількості респондентів з базовим рівнем підготовленості до управління соціально-педагогічними проектами досягло 26,75% в ЕГ (було 39,51%) і 27,17% КГ (було 36,22%); з низьким – 4,94% в ЕГ (було 48,56%) і 38,58% КГ (було 51,18%). Дані дослідження свідчать про зростання кількості респондентів в обох групах з високим і достатнім рівнями підготовленості до управління соціально-педагогічними проектами і про зменшення кількості респондентів з базовим і низьким рівнями підготовленості до управління зазначеними проектами.

Отже, як свідчать експериментальні дані позитивні якісні зміни відбулися в обох групах. Але значний рівень за кількісними показниками був виявлений у менеджерів освіти експериментальної групи. Щодо якісного показника, то слід зауважити, що респонденти експериментальної групи показали гарні теоретичні знання з управління соціально-педагогічними проектами і кваліфіковано застосували їх на практиці. Респонденти вміло оперували здобутими уміньми і навичками під час розробки пропозицій і рекомендацій та роботи над ситуаціями психолого-педагогічного й управлінського характеру. Вони самостійно виправляли помилки, знаходили власні недоліки. Проведений аналіз контрольної групи показав, що рівень менеджерів освіти цієї групи значно не збільшився, що пояснюється невеликою часткою правильних відповідей, які вони отримали зі знань отриманих під час вивчення інших предметів управлінського циклу.

Висновки. Результати дослідження показали, що підготовка менеджерів освіти до управління соціально-педагогічними проектами буде ефективною і результативною за умов реалізації експериментальної моделі та покладених в основу моделі педагогічних умов, підходів і принципів. Визначені навчальні цілі, методи і форми, які застосовувались під час занять елективного курсу "Основи управління соціально-педагогічними проектами" сприяли ефективній підготовці менеджерів освіти до зазначеної діяльності.

Актуальними для подальшої наукової роботи вбачаємо проблеми проектно-орієнтованого підходу до здійснення менеджерами освіти управлінської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Берека В. С.* Магістерська підготовка майбутніх менеджерів освіти: монографія / В. С. Берека ; [за ред. А. Й. Сиротенка]. – Хмельницький: Вид-во ХГПА, 2008. – 357 с.
2. *Вдовиченко Р. П.* Діяльність міського управління освіти з підвищення управлінської компетентності керівників загальноосвітніх навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Вдовиченко Раїса Петрівна. – К., 2006. – 280 с.
3. *Влодарска-Зола Л.* Професійна підготовка майбутніх менеджерів у вищих технічних навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л. Влодарска-Зола. – К., 2003. – 24 с.
4. *Даниленко Л. І.* Інноваційний освітній менеджмент: [навчальний посібник] / Л. І. Даниленко. – К.: Главник, 2006. – 144 с.
5. *Закорченна Г. М.* Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Г. М. Закорченна. – О., 2000. – 20 с.
6. *Кравченко Л. М.* Наукові основи підготовки менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л. М. Кравченко. – Полтава, 2009. – 41 с.
7. *Маслов В. И.* Теория и методика организации непрерывного повышения квалификации руководителей школ: [учебное пособие] / Маслов В. И. – К.: МНОУССР, 1990. – 259 с.
8. *Освітній менеджмент: [навчальний посібник / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки].* – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
9. *Романенко Н. А.* Підготовка майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Н. А. Романенко. – О., 2010. – 21 с.

10. Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : [монографія] / Т. М. Сорочан. – Луганськ: Знання, 2005. – 384 с.

Подано до редакції 28.03.12